

“Bir parlasın güneş yüzün ey can, Oynar tozutur sofu durmadan, Bir şeytan oyunudur bu derler, Yaşama canlar katan bin şeytan.” (Mevlana)

« *Ey roja pîroz! Tu ku hê nû hiltêyî, vê derê bi rûyê xwe ronî bike. Dilovanîya xwe nîsî a n bide, deri*

^

yeki

^

ku bibe ali

^

kar veke. Temame

^

n mali

^

ye

^

n me ji nexwes

□

i

^

ye

^

, ji nebas

□

i

^

yan, ji derewe

^

u

^

ji be

^

bexti

^

ye

^

bipare

^

ze. Bobelate

^

ni

^

s

□

ani

^

me nede, be

^

bexti

^

ye

^

nei

^

ne ber deri

^

ye

^

me, be

^

dadi

^

ye

^

ji ber deri

^

ye

^

me du

^

r bixe, keder u

^

e

^

s

□

e

^

nede me, ji

^

yana bi helali

^

bike qismete

^

me, heram nede malbata me! »

Alevilikte Ateşin Yeri

Alevilikte kutsallık atfedilen ateş, semavi dinlerde cehennemde suçlu insanın içine atıldığı bir varlıktır. Bir doğa inancı olan Alevilikte çar anasına inanılır. Bunlar Ateş, hava, su ve topraktır. Evrende yaşamın bu çar anasından türediğine inanılır. Biz bu yazıda sadece bu dört ana elementin ilki olan Ateş kültürüne yer vereceğiz.

Bilindiği üzere her inançta, o inancın temel ilkeleri ile uyumlu kutsal sayılan kavramlar, değerler vardır. Bunlar genel olarak inancın kendi yapısına uygun olarak kendilerini dayatırlar. Bu kutsallık atfedilen kavramlar, değerler bölgenin geçmiş inançlarından devralınırlar. Ancak, geçmiş inançlardan devralınan kutsal değerler, süreç içerisinde yeni inanca uyumlu hale gelirler. Yani geçmişte toplumda egemen olan inançlardan devralınan değerler yeni inanç tarafından alınıp içselleştirilirler. Eğer bu eski toplumsal değerler, inançların değerleri yeni inanç tarafından yeniden harmanlanıp içselleştirilmezlerse, bu değerler yeni inanç içerisinde geçmiş inancı temsil etmeye devam ederler ki, böylesi bir durum yeni inanç için önemli bir zaafı teşkil eder. Zamanla yeni inanç unutulur ve eski tarafından asimile edilmiş olur. Bunun yanında her inanç kendi yapısına özgü ve diğer inançlardan farklılıklarını ortaya koyan kutsal değerlerini ve öz kültürünü yaratır. Bu değerler o halk tarafından kutsal değerler olarak benimsenir ve kabul görürler.

Kızılbaşlıkta ateşe atfedilen özelliklerin bir çoğu Zerdüşt inancından gelmektedir. Zerdüştlük'teki aydınlığın, ışığın, sıcaklığın, kaynağı olarak ateşin(güneş'in) esas alınması ve bu yönüyle bir kutsallığın atfedilmesi Kızılbaşlıkta da vardır. Bundan dolayı, ateşin söndürülmemesi, ateşe su dökülmemesi, aese atılacak odunun elle tutulmaması vb. özelliklerin de Zerdüştlükten kaynaklandığını belirtmek mümkündür. Kürt kızılbaşlığın yoğun olarak yaşadığı Dersim, Koçgiri gibi yerlerde bu gelenek halen sürdürülmektedir. İslamiyette ise ateşe kötülük atfedilmiştir. İnsanı ateşle cezalandırma (Cehennem ateşi) ön görülür.

Geçmişte Mazda inancı ve Zerdüşt öğretisi temelinde evrendeki oluşum aşamaları ve yaşamın kaynakları olarak bu dört anasır anlatıldığı gibi, Alevi inancında dört anasır olarak

algılananlardan birincisi olan ateşin kutsallığıdır. Alevi halk kesimi arasında ateşin kutsanmasına bakıldığında bunun inançlardan kaynaklandığı kolayca anlaşılır.

Artık günümüzde halkın yaşam kültürü halinde kendini sürdürmekte olan ateşin, Aleviler arasındaki kutsanma olayı, bölgede etkin olan İslamiyet dini inancı ile bağdaşmadığı gibi, Yahudi ve Hıristiyan dini inançları içinde de böylesi dini temelde geliştirilen bir kutsal değer de rastlamak mümkün değildir. Her türlü baskı ve çarpıtma gayretleriyle çalışmalarına rağmen, günümüzde dejenere edilmiş olarak yaşayanlar, Alevilikte halk arasında ateşin kutsanması kültürü canlı bir şekilde yaşamını sürdürmektedir.

Aleviliğin öncülü olarak kabul edilen inançlardan olan Mazdekçilerde, günümüz Aleviliğinde olduğu gibi gerçeğin (hakikatin) aydınlıktan yani aydınlanmayı sağlayan ateşten doğduğuna inanırlar. Yaşadığımız dünyaya hem aydınlığı, hem de sıcaklığı sağlayan güneş, ay ve yıldızlar ışık saçtıkları için kutsanmışlardır. Yine Aleviler karanlıktan, soğuktan, kötülüklerden uzak durmuş ve nefret etmişlerdir.

Saydığımız nedenlerden dolayı Alevilerin Cemleri ateş olmadan veya onu sembolize eden bir şey olmadan başlatılmaz. Cemlerimiz her zaman olduğu gibi kutsal ateşi temsilen Mum veya çıra yakılır. Ateşi temsilen yakılan bu mum veya çiralara, yol gösterici anlamında «**delil**» denir.

İhsan Nuri Paşa, 'Kürtlerin kökeni' adlı eserinde "...Son yıllara dek Piran, Dicle, Zaza Kürtleri arasında belli bir günde köy halkı damlara çıkıp kocaman ateşler yakarak, sonra da bu ateşten aldıkları köz, odun parçalarını birbirlerine fırlatıp Çıqlık-Çarıq' diye bağırırlardı. Bunun anlamı şudur: Bu köz, ateş bana bereket getirsin, ekinimi çoğaltsın, (16 katına çıkartsın) dır". Burada görüldüğü gibi ateşten bereket ve bolluk için yardım umulmaktadır.

Alevilerde Ocak'ın ve cemhane'nin karşılığı Zerdüşlükte Ateşgah'tır. Bu ateşgahlarda Ocaklarda olduğu gibi ateş asla söndürülmez. Bu ateşin kutsal olduğuna inanılır ve ateşe hiçbir yabancı madde atılamaz.

Mezopotamya ve Anadolu'da, tüm canlarımızın bildiğine inandığımız bir beddua vardır, birisinin kendisine haksızlık yaptığını inanan can haksızlığı yapana **'Ocağın kör ola'**

der.

Yine yemin edilirken ‘

Ocağım kör ola’

diye yemin içilir. Ocak, bilindiği gibi ‘kutsal ateşin’ yandığı yerdir. Buranın kör olması demek, evinde kutsal ateş yanmaya veya evinde kutsal ateşi yakacak kimse kalmasın anlamına gelir ki, bu büyük bir beddua ve büyük bir yemin olarak kabul edilir. Ocak kutsal ateşin yandığı yer olduğu gibi, inanç gerçeklerinin öğretildiği yerleri de ifade ettiğinden Aleviler arasında inançlarını simgeleyen önemli ocaklar ve ocakzadeler vardır..

Mazda inancında ve Alevilikte kutsal ateşin temizleyici ve yaşamı yenileyici bir gücü olduğuna inanılır. Yine insan ruhunun (Can’ın) ateşten oluştuğu belirlenir. Bundan dolayı da ölümden sonra herşeyin aslına döneceğine, ateşten oluşan insan ruhunun da güneşe geri döneceğine inanılır.

Alevilikte Güneşin Önemi :

Alevilikte Güneşin önemi aklıma geldikçe Esmâ nenemin her sabah güneş doğarken yüzünü güneşe dönüp söylediği gülbang(dua) gelir. Tabii Esmâ nenem bu gülbangı , Kürtçenin Kurmanci lehçesinin yöremiz şivesiyle (Kürecik şivesi) okurdu. Geçtiğimiz günlerde M. Ali Çabuk’un Barış Aydın ile yaptığı röportajı okurken aşağıdaki Gülbang’ın Türkçesini gördüm. Okuduğumda içerik olarak Esmâ nenemin söylemi ile aynıydı.

Gülbang ’ın Kürtçesi ;

« Ey roja pîroz! Tu ku hê nû hiltéyî, vé deré bi rûyé xwe ronî bike. Dilovanîya xwe nîşan bide, ^yekî
deri

ku bibe ali

^

kar veke. Temame

^

n mali

^

ye

^

n me ji nexwes

»

i
^
ye
^
, ji nebas
^
i
^
yan, ji derewe
^
u
^
ji be
^
bexti
^
ye
^
bipare
^
ze. Bobelate
^
ni
^
s
^
ani
^
me nede, be
^
bexti
^
ye
^
nei
^
ne ber deri
^
ye
^
me, be
^
dadi
^
ye
^

ji ber deri

^

ye

^

me du

^

r bixe, keder u

^

e

^

s

^

e

^

nede me, ji

^

yana bi helali

^

bike qismete

^

me, heram nede malbata me! » (bu çeviriyi yaptıran sayın İmam Arı'ya teşekkür ederim)

Gülbangın Türkçesi

"Ey kutsal güneş! Sen ki yeni doğarken burayı yüzünle aydınlat! Merhametini göster, yardım edecek bir kapı aç, ailemizin bütün bireylerini hastalıktan, kötülüklerden, yalandan ve iftiradan koru! felaket gösterme, kapımıza iftira getirme, adaletsizliği eşliğimizden uzak tut, keder ve acı verme, bize helal ile yaşamayı nasip eyle haramı ailemize verme"(Mehmet Ali Çabuk 'un Barış Aydın ile Röportajından alınmadır)

Güneşin her doğuşunda dua etmek bir Alevilik ritüelidir. Güneşi her sabah kalkıp selamlamak onun araladığı yaşama bir saygı ritüelidir. [Alevilikte](#) ateş-güneş yaşamın kaynağıdır. Ve her sabah doğanın uyandırıcısı olduğu için verilen tüm nimetlerin ve iyiliklerin kaynağı olduğu düşünülmektedir. İyi ile kötünün; aydınlık ile karanlığın; haksız ile haklının ayrıldığı yerdir ve kutsaldır.

Özellikle Kürt Rea Heq Aleviliği geleneğinde Ateş Kültü'nün çok önemli bir yeri vardır. Ateş'e su dökülmez, kirli hiçbir şey ateşe atılmaz, Ateş herhangi bir şeyle söndürülmez. Ateş kutsaldır.

Bugün hala hangi inançtan olursa olsun Kürtler hemen her yerde Biz : « [atesin](#) ve [güneşin çocukları](#) » diyerek övünürler. Her Kürt en büyük yeminini Ocak üzerine yapar. Alevilikte toprağa sırlanan ölünün mezarı üstünde üç gün ateş yakılır.

Alevilikte güneşin ışınlarının değdiği her yer kutsal kabul edilir. [Güneş](#) ilk doğarken şavkını en yüksek dağlara verdiğinden kutsal ziyaretler her zaman dağların en yüksek tepesinde dir.

Güneş, Alevilerde büyük bir kutsallık arz etmektedir. Özellikle Dêrsimli ve Dêrsim kökenli olup da çevre illere zorunlu göç etmiş Aleviler, güneşin ilk ışınları dağların doruklarından buldukları yere ulaştığında, ilk ışıkların üzerine düştüğü taşı ya da ellerinin tersini öpüp alınlarına götürerek dua ederler. Nuri Dêrsimî, “Kürdistan Tarihinde Dêrsim” kitabında buna dair şunları söyler: “Dêrsimliler, sabahları pek erken kalkıp muhteşem dağlar arasında doğmakta olan güneşin şualarına (ışınlarına) karşı vücutlarına çeşitli inhina (büküm) ve hareketler vererek ibadet ederler ve güneşe ‘**Hakk’ın [nuru](#)**’ derler.”

Alevilerin dağların ardında yeni doğan güneşe yüzlerini dönerek dualar etmelerini, 1920’de Malatya’nın Alevi bir köyünde konuk olan Melville Chater ise şöyle dile getiriyor: “Köylüler güneşin doğuşundan önce kalktılar ve tarlalarında çalışmaya başladılar. Güneş yükselirken bütün erkekler, kadınlar ve çocuklar doğuya döndü, güneşin önünde eğilerek kibarca iyi bir gün diledikten sonra günlük işlerine yeniden devam ettiler.”

Evet gördüğünüz gibi atalarımızın inanç ritüellerini iyi incelediğimizde inancımızın da kökenlerini tahmin edebiliriz. Kutsal olanın bize yaşam veren hava, su, ateş ve toprak olduğunu, Kutsal olanın tüm ihtişamıyla doğa olduğunu, yaşamın devamını sağlayanın yaşamın bir döngü olarak ezelden ebede kadar sürekli olduğunu anlayabiliriz.

Rea Heq (hak yolu) inancının mensupları hakikat arayışçılarıdır. Naci ve Naci’yeden gelenlerdir. Naciye yolundan gelenler Kubbe-i Rahman’dan geldiler.Onlara Hak Erenleri denir. Onlar yanlış da haksızlığı da kabul etmezler.Onlar istediği zaman yanlış yapıp ardından tövbe etmezler. Onlar Hak yolu’na(Rea Hak) inanırlar. Sürdükleri yol sevgiye dayanır. Onlara göre birey kendi özüne erdiği oranda Hakk’a erer. Hak yoluna inananlar Hakk’ın canlı ve cansız tüm varlıklarda tezahür ettiğine inanırlar.

AŞK İLE...

Yaralanılan Kaynaklar

*Ünsal Öztürk « Gizli Bilgilerin sahipleri » ve Aleviler kitabı Yurt yayınları

*Etem Xemgin Mazda İnancından Aleviliğe Cilt 1 Mezopotamya yayınları